

У нормі, як правило, не утворюються синтетичні ступені порівняння від відносно-якісних прикметників із суфіксом **-ськ-**. Ступеньовані ад'єктиви такої структури можуть отримувати граему компаратива у віршованому мовленні:

А може, тут заграють мої сили! / Я ж хочу так йому сказати: „Милий!“ / А може, тут – на це немає ради! – / Життя поставлю, щоб його забрати! / У тому й суть, що не вона – молодша, / А я йому зроблюсь-таки солодша, / Ніжніша, **материнськiша** урешті, / Я ув'язню в солодкому арешті [І. Драч]. Яка важезна ноша – / Любити, співпереживати, / Співчувати, за когось постраждати! / Але яка **людська – найлюдськiша!** [І. Драч].

Дія семантико-граматичної категорії інтенсивності ознаки може okazіонально поширюватись і на ті ад'єктивні лексеми, які у всіх зафіксованих словниках ЛСВ мають ремарки, що вказують на належність їх до терміносистем різних галузей науки, наприклад:

Поки я прочитав/ сторінку-другу прози — / з нічного аеродрому/ вже злетіли/ два літаки./ Варто, може, знати/ і якусь **реактивнішу** азбуку?... [А. Глушак].

Реактивний, -а, -е. 1. хім. Прикм. до реактив. 2. фіз. Який виникає під дією сили віддачі. Реактивна сила. 3. тех. Сконструйований на основі використання сили тяги, створюваної струменем газу, пари і т. ін. 4. фізіол., біол. Здатний реагувати певним чином на вплив зовнішнього середовища, на будь-яке подразнення.

Уявіть для початку: місто-мільйонник, розпорошене й водночас/ **герметичніше** за митрополічу митру... [Б. Нечерда].

Герметичний, -а, -е, тех. Такий, що не пропускає рідини або газу; щільно закритий, непроникний.

Граема інтенсивності ознаки може вводиться до структури значень відносно-якісних прикметників, семантика яких виключає таку можливість:

На сонці переблискують дроти./ Дроти муркочуть, як старі коти./ А поруч павутиння пролітає/ В якісь... **найпаралельніші** світи [М. Стрельбицький].

У художньому мовленні okazіональної інтенсифікації / релаксації можуть зазнавати ад'єктиви суспільно-політичної і наукової сфери:

Можливо, цей день [16.02.66 р. – Л. С.] був би радіснішим, якби Цекамол, викинувши з верстки мій “Триптих Ахматовій”, на підсував мені трохи настроїв. Я розлилась і принципово відмовилась дати взамін інші вірші, хоч і мала їх наготові. Вже ж тут ішлося не про зміст, ідеологію тощо. Йшлося тільки про рівень. Мовляв, дай вірші дурніші і **суспільніші**. Не дам! Та я їх і не маю, таких, як їм треба [І. Жиленко].

– Хлопці, – йо'! / – Йо – о'! / – Але чули: учора у нашій столиці виступали з візитом / ці два виконавці двох головних ролей супутникової / діточої передачі „Степаша да Хрюша?” І виконавець ролі / Степаші озвучив думку, що пора вже їм стосовно нас / своє колишнє **політичне** „Да!” змінити на істинно своє / **не менш політичне „НЕТ!”** / – Ой! То що ж ми тепер будемо називатися... Ой!.. / йоцемиНЕТеси? А вітчизна наша – ЙоцемиНЕТесія?! – Напевне, що так [М. Стрельбицький].

Ступенювання у поетичному мовленні зазнає й ад'єктив **революційний**: добридень товаришу адвокат/ звичайно можна без вас/ але так годиться за правом/ римським чи ще якимось/ ми також не ликом/ шиті Європа навіть/ у своїй **найреволюційнішій**/ подобі тому в нас жінка/ має рівні права з чоловіком/ <...> оце квитанця про внесення/плати захист формальність/ та не будемо дрібничкові/ лиш повсякденний словник/ збагачується новим поняттям/ і поетичний теж [І. Калинець].

Марковані морфостилеми – це конденсовані засоби вираження. Будь-які зміни плану їх вираження спричинюють семантико-стилістичні трансформації і модифікації значення, актуалізацію потенційних аксіологічних сем, виникнення різновекторних смислових асоціацій. Активне функціонування маркованих ад'єктивних словоформ у специфічних дискурсних умовах поетичного мовлення обумовлене потребами комунікативної зручності. Ці прагматично значущі факти потребують подальшого вивчення.

Джерела та література

1. Безпояско О. К., Городенська К. Г., Русанівський В. М. Граматика української мови. Морфологія. – К.: Либідь, 1993. – 336 с.
2. Виноградов В. В. Русский язык (Грамматическое учение о слове)/ Под ред. Г. А. Золотовой. – М.: Русский язык, 2001. – 720 с.
3. Стилїстика української мови/ За ред. Л. І. Мацько. – К.: Вища школа, 2003. – 462 с.
4. Сучасна українська літературна мова. Морфологія/ За ред. І. К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1969. – 583 с.

Сердюк А. М. ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СЕМАНТИКИ ФЛОРОЛЕКСЕМ У ТВОРАХ ХVІІІ СТОЛІТТЯ (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКОЇ, РОСІЙСЬКОЇ ТА НІМЕЦЬКОЇ МОВ)

Семантична інтерпретація являє собою хронологічно вторинний процес комунікативно-прагматичних трансформацій значення мовного знака у мовленні. Загальновідомо, що здатність мови до вторинного семіозису була доведена Е. Бенвеністом [2, с. 88]. Проблеми природи мови як системи знаків досліджено у працях О. С. Мельничука, А. А. Уфїмцевої, А. О. Білецького, О. В. Кравченка, Р. Барта та багатьох інших [8], [11], [3], [6], [1]. Так, зокрема, дослідження автора присвячено вивченню функціонування флоролексем у структурі вторинного семіозису [9].

Однак, поза увагою дослідників залишається аналіз семантичної інтерпретації мовного знака у діахронічному плані. Адже, як цілком слушно зауважує В. В. Виноградов, вся картина розвитку значень слова може бути відновлена лише при його дослідженні в історико-семантичному аспекті [4, с. 8].

Одним із факторів цього розвитку, безперечно, є і процес вторинного семіозису, або семантична інтерпретація мовного знака. Специфічним для мовленнєвого означування є зображення людиною об'єктивної дійсності за допомогою фіксованих образів. Такими образами, як правило, найчастіше виступають назви об'єктів навколишнього світу, зокрема, флоролексеми. Таким чином, у нашому дослідженні під фіксованими образом

розуміємо образне уподібнення сигніфіката денотату, на основі асоціацій, у яких сигніфікатом є рослина. Використання мовцем флоролексеми як готового первинного знака передбачає обґрунтування раціональності зв'язку між його складниками – позначуваного та позначувального. Отже, у процесі вторинного семіозису відбувається узгодження нового досвіду людини із старим.

На цих підставах вважаємо вивчення процесу семантичної інтерпретації флоролексем у діахронічному аспекті цікавим та перспективним, а у світлі антропоцентризму сьогоденної лінгвістики особливо актуальним.

Мета представленої праці полягає у спробі вивчення особливостей процесу вторинного семіозису на матеріалі української, російської та німецької мов. У нашій розвідці дослідження семантичної інтерпретації назв рослин здійснюється на матеріалі літературних джерел періоду XVIII століть. Що стосується функціонування назв рослин у мові XIX–XX століть, то основні тенденції вже встановлено автором [9].

Тому головним завданням даної статті є виявлення особливостей вторинного семіозису у мові XVIII ст. на прикладах флоролексем, що може стати поштовхом для порівняння їх із періодом XIX–XX ст. та у перспективі – діахронічного дослідження.

Загальновідомо, що мова літературних джерел XVIII ст. характеризується свідомою орієнтацією на античні та християнські традиції. Це знайшло своє відображення у творчості досліджуваних нами письменників [5], [7], [10], [12], [13].

Лінгвістичний аналіз показує, що символічним значенням у цих творах наділяються наступні рослини: Malus, Vitis, Ficus, Prunus spinosa, Lilium, Rosa, Oleum, Laurus, Myrthus, Triticum.

Malus. Укр. яблуна, яблуко; рос. яблоко, яблукко; нім. Apfel, Apfelbaum походять від назви міста Abella, яке славилося своїми яблуками. Отже, в основу найменування цієї рослини покладено ознаку „місцезростання”, у процесі семантичної інтерпретації якої відбуваються наступні комунікативно-прагматичні трансформації.

Місцезростання – легенди, міфи, повір'я. За Біблією, яблуко є символом спокуси, гріхопадіння: „Яблоком являється плотска сласть безчестна” [10, с. 67].

Місцезростання – біологічні властивості рослини: „Как от яблони соки во ветви своя, так родительский дух и нрав переходит в чада” [10, с. 305]. – „Яблони не учи родить яблока: уже сама натура её научила” [10, с. 305].

Місцезростання – запах рослини: „Веселіе так, как благовонное яблукко” [10, с. 311].

Місцезростання – кругла форма плода: „Ihr Busen bezaubert, weniger weil Milch und Helfenbein und Äpfel uns seine Weisse und niedliche Figur Vorbilden” [13, т. 3, с. 281].

Oleum. Укр. олива, рос. оливка, нім. Olive є запозиченням з латинської мови. Ці назви зумовлені застосуванням рослини у практичному житті людини, оскільки з оливи виробляли олію. Звідси – кальковані назви у слов'янських мовах: укр. маслина, рос. маслина.

Застосування – легенди, міфи, повір'я. Ця рослина, за Біблією, символізує собою спасіння: „Се тебе небо посылает встныи со знаменіями, яко потоп, погубляющий вселенную, не имать тебе повредити, вмьсто голубицы с масличною ветвою [...]” [10, с. 362].

Застосування (як продукт харчування) – застосування (у ритуалах та обрядах). Давньоримські та давньогрецькі традиції увінчувати героїв оливками знайшли своє відображення у творчості письменників, які свідомо орієнтувались на античну культуру: „В венце оливном и лавровом Великий Петр как жив стоит” [7, с. 285]. – „Вождь, лавром, маслиной венчанный” [7, с. 300]. Під впливом біблійних сюжетів та античної культури Oleum стала також символом миру: „Оливы свежи и зелены Принес и бросил Мир из рук” [7, с. 277].

Застосування – біологічні властивості: „Подобно масличным древам сынов их лета процвѣтают” [7, с. 68].

Laurus. Укр. лавр, рос. лавр, нім. Lorbeer вмотивовані у первинному семіозисі біологічними властивостями рослини, а саме, її вічнозеленою природою. У мовленні ця ознака транспонується в іншу – „застосування рослини”, оскільки у давнину лавровий вінок, як і оливковий, був символом слави: „Коль долг велит, ты лавры рви!” [7, с. 241]. – „Du wirst dein Volk mit Lorbeern und mit Elend überhäufen” [13, т. 1, с. 67].

Myrthus. Аналогічні транспозиції встановлено і у семантичній інтерпретації флоролексеми Myrthus, що зумовлено також вічнозеленою природою цієї рослини і, як наслідок, її застосуванням в обрядах: „Искусство, разум, красота Недавно лавр и мирт сплетали” [7, с. 276]. – „Wann im Schatten kühler Myrten Sie sich kamen zu bewürten [...]” [13, т. 3, с. 111]. Окрім цього, і Laurus, і Myrthus мотивуються й іншою ознакою – місцезростанням цих рослин: „Kennst du das Land, wo [...] die Myrte still und hoch der Lorbeer steht [...]” [12, с. 87].

Vitis. В основу найменування укр. виноград, рос.виноград та нім. Weinbeere, що походять від лат. vinum, покладено ознаку „застосування”, оскільки плоди винограду є сировиною для виготовлення вина. За біблійними канонами виноград є символом добробуту, плодючості. Саме тому у мовленні XVIII ст. ця флоролексема мотивується біологічними властивостями.

Застосування рослини – біологічні властивості: „И дьва и жена твоя се, яко лоза виноградная, в боках тельшого дому твоего родит тебе сыны [...]” [10, с. 353].

Застосування рослини – солодкий смак: „[...] самая внутренняя пустыня тьм многолюднье, чем уединеннье, а дьльнье тьм, чем празднье; будьто виноградная ягода тьм в сладкой своей силъ богатъет, чем варит, и сокращает ее солнце в полудни” [10, с. 217].

Triticum. Ця рослина під впливом християнських легенд несе в собі таку ж символіку, як і Vitis. Саме тому у вторинному семіозисі встановлено вмотивованість біологічними властивостями: „Бо подібно до того, як пшеничні колоски без зерен легко піднімаються серед інших, повні ж і тяжкі, ховаючись, спускаються додолу, так і серед людей, хто найпобожніший і позбавлений серйозності, той і найлегше пнесться до почестей [...]” [10, с. 419]. – „А хотя каждый народ и фамилия, будто пшеница, час от часу дьляется отродком от своих предков [...]” [10, с. 441].

Однак, вже у досліджуваний період Triticum була однією із основних харчових культур, тому нами зафіксовані і інші ознаки найменування.

Місцезростання: „[...] яко всей Аравії от Єгипту ізобиловати, тако бо много рождается рижя, яко в наших странах жита или пшениці” [5, с. 561].

Властивості, що пізнаються під час дотикової перцепції. У даному випадку автором вжито збірну назву рослини: „ Уже зубами смерть скрежещет. И дни мои, как злак, сечет” [7, с. 211].

Ficus. Укр. смоква, інжир, фіга, рос. смоква, смоковниця, інжир, фіга, нім. Feige. У творах XVIII ст. назва цієї рослини семантично інтерпретується за ознакою „легенди, міфи, повір'я”. За Біблією, Адам і Єва після свого гріхопадіння прикривалися листям цієї рослини: „ Мір суєтне точію лице вьры носит листвієм проклятыя смоковницы, имущія образ благочестія, плодов же его отвергшія, наготу свою покрывая” [10, с. 294]. – „ Wer, ehe er zu handeln, [...] der Feigenblatt sucht, dergleichen in die Hände spielen werde, der entsage doch nur gleich allem Handeln, allem Schreiben” [13, т. 2, с. 195].

Lilium. Семантика укр. лілія, лілея, рос. лилия, лилея та нім. Lilie трансформується у текстах насамперед за ознакою „оцінка зовнішнього вигляду рослини”, оскільки ця рослина символізує собою красу згідно із християнськими легендами: „ И кругом прекрасной шеи Дай лилеям расцвести” [7, с. 115]. Г.Сковорода у своїх творах вживає грецьку назву цієї рослини: „ Крин – слово еллинское, римски – лилія” [10, с. 331]. – „ Она [пещера Лотова] есть солнечный чертог того: „Аз цвѣт полній (полевой) и крин удалній” [10, с. 358].

Однак, вже у цей період встановлено й інші комунікативно-прагматичні трансформації семантики цієї флоролексеми, яка, зокрема, мотивується:

- запахом: „ [...] дивный дух, превосходящий ... крины и розы, изшедший из уст двичих, коснулся обоняние его и усладил неизрѣченно” [10, с. 331].

- кольором квітки: „ И с роз в устах прелестных, И на грудях с лилей” [7, с. 303]. – „ Über ihre zarten Wangen verbreite sich die vermischte Farbe der Rosen und der Lilien” [13, т. 3, с. 273].

Rosa. Мотиваційну ознаку найменування цієї рослини не встановлено. Однак ще із стародавніх часів Rosa була символом краси, що й знайшло своє відображення у творах XVIII ст., де флоролексема мотивується оцінкою зовнішнього виду рослини: „В цветах другой нет розы в мире – Такой царицы мир не зрит!” [7, с. 314]. – „Благословенное Господом дьло, будьто полная роза [...] сокровенною дышет красотою” [7, с. 213].

Крім цього, нами встановлено й інші ознаки найменування цієї рослини у процесі вторинного семіозису.

Колір квітки: „ Их розова подает рука” [7, с. 305]. – „ Дай из роз в лице ей крови И как снег представ белу” [7, с. 115]. – „ Wird der rosige Strahl nicht ein bewegtes Gebild?” [12, с. 124].

Запах: „ [...] дивный дух, превосходящий ... крины и розы [...]” [10, с. 331].

Біологічні властивості рослини: „ Sieht mit Rosen sich umgeben, selbst wie eine Rose jung [...]” [12, с. 21].

Легенди, міфи, повір'я. За давньоримським повір'ям Rosa була символом таємних справ. Латинський вираз “Sub rosa” (букв. „під трояндою”) означає „ цілком таємно ”: „ Niemand beichtet gern in Prosa, doch vertraum wir oft sub Rosa [...]” [12, с. 131].

Prunus spinosa. У вторинному семіозисі український, російський та німецький кореляти функціонують із ознакою „ властивості, що пізнаються на дотик ”. Біблійні легенди підсилюють негативний аксіологічний потенціал цієї флоролексеми: „ Злое лукавого міра зерно износит терние, мучающее душу [...]” [10, с. 440]. – „ Им мох и терны во очах, нам лавр и розы процветают” [7, с. 279]. – „ Ich meine, er sei gerade nicht unermesslich als der Abstand von der Raupe zum Schmetterlinge und es zieme den Schmetterling schlecht, eine Spanne über den Dornenstrauch erhaben [...]” [13, т. 3, с. 359].

Слід відзначити, що, не зважаючи на значний вплив античної та християнської літератури, у мові письменників зустрічаються елементи живої народної мови. Це виявляється у тому, що основою образів, як правило, виступають назви рослин, поширених у місцевості проживання мовців або екзотичних, але добре відомих як продукт харчування:

Salix. „ Душа моя есть верба, а ты еси ей вода ” [10, с. 36].

Quercus. „ [...] гордость [...] сънь преходящу паче мамврийскаго дуба.” [10, с. 317]. – „ Er bemerkt z.E., dass die Kundschafter ein wenig weiter als die andern Figuren gelegen und dass die Eiche, unter welcher den Schnittern das Mahl zubereitet worden, beiseite gestanden ” [13, т. 3, с. 270].

Papaver. „ [...] он очень мал, как маковое зерно ” [10, с. 444].

Citrus limon, Citrus chinensis. „ Kennst du das Land, wo die Zitronen blüh, im dunklen Laub die Gold-Orangen glühn” [12, с.87].

Таким чином, результати проведеного дослідження показують, що для процесу комунікативно-прагматичних трансформацій семантики флоролексем у мовленні XVIII ст. є характерними наступні риси: значний вплив на вторинний семіозис античної та християнської релігій; як наслідок, значна кількість універсалій у слов'янських та німецькій мовах; яскраво виражений аксіологічний потенціал (встановлено лише меліоративні та пейоративні рослинні образи); чітка тенденція до закріплення на письмі розмовної мови.

Подальший розвиток досліджуваної проблеми вбачається у перспективному або ретроспективному діахронічному вивченні вторинного семіозису на матеріалі різносистемних мов з метою встановлення універсальних та етноспецифічних рис секундарного означування.

Література

1. Барт Р. Избранные работы: Семиотика. Поэтика: Пер. с фр. – М.: Прогресс, 1994. – 615 с.
2. Бенвенист Э. Общая лингвистика: Пер. с фр. – М.: Прогресс, 1974. – 447 с.
3. Белецкий А. А. Лексикология и теория языкознания (Ономастика). – К.: Издательство Киевского университета, 1972. – 209с.
4. Виноградов В. В. Слово и значение как предмет историко-лексикологического исследования // Вопросы языкознания. – 1995. – №1. – С.5–37.
5. Григорович-Барський В. Странствованія (Уривки) // Українська література XVIII ст. Поетичні твори. Драматичні твори. Прозові твори. – К.: Наукова думка, 1983. – С. 528-571.
6. Кравченко А. В. Естественно-научные аспекты семіозиса // Вопросы языкознания. – 2000. – № 1. – С.3–9.
7. Ломоносов М. В., Державин Г.Р. Избранное. – М.: Правда, 1984. – 448 с.
8. Мельничук А. С. О знаковой природе предложения // Материалы конф. „Язык как знаковая система особого рода”. – М.: Наука, 1967. – С. 42–45.
9. Сердюк А. М. Мотиваційна основа назв рослин у первинному та вторинному семіозисі (на матеріалі української, російської, німецької та французької мов): Дис... канд. філ. наук: 10.02.15. – Бердянськ, 2002. – 377 с.
10. Сковорода Г. С. Вірші. Пісні. Байки. Діалоги. Трактати. Притчі. Прозові переклади. Листи. – К.: Наукова думка, 1983. – 543 с.
11. Уфимцева А. А. Типы словесных знаков. – М.: Наука, 1974. – 206 с.

12. Goethe J. W. Gedichte. – Leipzig: Verlag Philipp Reclam jun., 1969. – 236 S.
13. Lessing G. E. Werke. – In 5 Baden.- Berlin: Aufbau-Verlag Berlin und Weimar. – Bd. 1-5.

Сидоренко Е. Н. «ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ ФАКТОР» В ТРАНСФОРМАЦИОЛОГИИ «HUMAN FACTOR» IN TRANSFORMATIONOLOGY

Традиционная лингвистика длительное время изучала Язык человека, и лишь во II половине XX века в ней стала активно исследоваться роль Человека в языке, определяться степень антропоцентричности языка и формы её проявления. Одно из ранних обращений к данной проблеме отражено в работе Л. В. Щербы: «Я же зову лю б и т ь, н а б л ю д а т ь и и з у ч а т ь ч е л о в е к а, обнаруживающего свои переживания (между прочим и человека, пишущего книгу), и ч е л о в е к а, понимающего внешние знаки этих переживаний, в о о б щ е ч е л о в е к а, как е д и н с т в е н н о г о и с т и н н о г о н о с и т е л я я з ы к а как выразительного средства» [1].

В конце XX века проблеме антропоцентризма в языке были посвящены специальные сборники: Роль человеческого фактора: Язык и картина мира. – 1988; Человеческий фактор в языке: Языковые механизмы экспрессивности. – М.: Наука, 1991; Человеческий фактор в языке: Язык и порождение речи. – М.: Наука, 1991; Принцип антропоцентризма в современной лингвистике. – Алматы, 1997 и др.

При создании теории антропоцентризма внимание учёных было прежде всего обращено на лексику. И это не случайно: только человек разграничивает злаки и сорняки по их значимости для сельского хозяйства, хотя те и другие могут принадлежать к одному семейству (по существующей научной классификации). Субъективное восприятие окружающего мира отражено и в именах существительных *близость, отдалённость* и т. п., если с их помощью характеризуется расположение какого-либо предмета по отношению к говорящему (для природы такое деление безразлично). Возможно проявление антропоцентризма у имён прилагательных, наречий, глаголов и т. д. «Важно ещё раз подчеркнуть, что здесь мы имеем р а з л и ч н о е о с о з н а н и е предметов действительности человеком: ведь сами по себе предметы не являются ни близкими, ни далёкими, ни видимыми, ни невидимыми, ни известными, ни неизвестными – они о с о з н а ю т с я такими в результате чувственной деятельности самого Человека» [2]. Большой интерес с точки зрения теории антропоцентризма представляют собой местоимения (в широком понимании термина). Они особенно чётко «работают» в системе координат «я – сейчас – сюда». Речь идёт прежде всего об указательных прономинативах. Человек осознал пространство и время как формы существования материи и определил свои позиции в зависимости от своего пребывания в определённой ситуации. Поэтому основным фактором выбора нужного указательного местоимения следует считать экстралингвистический. Интралингвистические факторы «работают» в том случае, если возникает необходимость выбора одного из синонимичных местоимений (типа *здесь – тут*) или прономинативов с закреплённой анафорической (*это, поэтому* и под.) и катафорической функцией (*то, потому, оттого* и под.). О проявлении антропоцентризма в этом случае можно говорить лишь условно (более подробно об антропоцентризме местоимений см. [3]). Таким образом, антропоцентризм проявляется не только в лексике, но и в морфологии. Следует согласиться с Р. А. Будаговым, который писал: «В самом языке всегда имеется много “человеческого”. И это “человеческое”, столь очевидное, например, в лексике и стилистике, обнаруживает себя и в других сферах языка, в самой степени его исторического развития, в его различных и бесконечно многообразных выразительных возможностях» [4].

Цель настоящей статьи – рассмотреть специфику антропоцентризма в фактах, представленных трансформациологией. Трансформациологией вслед за В. Н. Мигириным мы называем раздел морфологии, изучающий процессы переходности в области частей речи и контаминантов, а также результаты этих процессов – функциональные омонимы. Определим некоторые лингвистические термины.

Часть речи мы квалифицируем как лексико-грамматический класс слов с набором индивидуальных дифференциальных признаков. Соответственно к частям речи относим имя существительное, прилагательное, числительное, местоимение, глагол, наречие, безлично-предикативное слово, модальное слово, предлог, частицу и междометие. **Контаминант** – это гибридный лексико-грамматический класс слов с набором некоторых дифференциальных признаков двух частей речи одновременно; при этом некоторые из них могут быть представлены в трансформированном виде. К контаминантам мы относим причастия (вербально-адъективный контаминант); деепричастия (вербально-адвербиальный контаминант), местоименно-союзные контаминанты (так называемые относительные местоимения – в морфологии, союзные слова – в синтаксисе), нумерально-субстантивные контаминанты (слова типа *нуль, тысяча, миллион* и под.) и др. **Переходность (диахронная трансформация)** – это способность слова в процессе развития переходить из одной части речи (или контаминанта) в другую часть речи (или контаминант). Результатом такого перехода является образование **функциональных омонимов**, включающих исходное слово и трансформант. Их антропоцентрический характер и является предметом изучения в данной статье.

Каждая часть речи обладает своим **иммиграционным потенциалом** – совокупностью трансформантов, в роли которых выступают функциональные омонимы, образованные путём перехода из других частей речи. Известно, что имена существительные пополняются за счёт перехода из имён прилагательных и причастий, имена прилагательные, в свою очередь, – за счёт причастий и т. д. (подробнее об этом см. [5]). Одной из задач исследователя является попытка определить, как проходят эти процессы, какие факторы способствуют диахронной трансформации и какие тормозят его, каков объём иммиграционного потенциала каждой части речи, в чём его специфика. Это, в свою очередь, позволит выявить роль человеческого фактора в трансформациологии.

Основной причиной возникновения функциональных омонимов является, по нашему мнению, компенсация недостаточности соответствующих ономазиологических единиц в современном русском языке. Это замечание в первую очередь следует отнести к служебной лексике. Приведём примеры.

Первообразных предлогов в современном русском языке сравнительно немного: *к, у, в, на, за, из, от* и под. Они удобны с точки зрения затрат физиологической энергии, так как состоят преимущественно из одного слога. Но они не удобны с точки зрения их использования, так как их многозначность требует больших затрат внимания при